

2021-04-09

Dnr P2-18/2021

Handläggare: Frida Sundqvist

Krav på kunskaper i svenska och samhällskunskap för svenskt medborgarskap

Sammanfattning

Sveriges förenade studentkårer (SFS) representerar cirka 340 000 studenter och doktorander vid svenska lärosäten. Cirka 400 000 studenter deltar i högre utbildning varje år, vilket motsvarar drygt 7 procent av Sveriges arbetskraft i åldern 15-74 år.

SFS vill yttra sig kring de delar vi anser sannolikt kommer att påverka högskolesektorn överlag och i synnerhet studenter och doktorander på svenska universitet och högskolor.

SFS **avstyrker** utredningens förslag om Universitets- och högskolerådet (UHR) ska ha det övergripande ansvaret för medborgarskapsprovet och fatta beslut om medborgarskapsprovets resultat. SFS **avstyrker** även att universitet och högskolor ska ansvara för genomförandet av medborgarskapsprovet. Vi tror att det föreslagna uppdraget till UHR kommer att ta fokus från deras kärnuppdrag för studerande och att förslaget riktat gentemot lärosätena motverkar lärosätenas principiella roll i samhället. Detta utvecklas i nedanstående avsnitt.

Övergripande ansvar och rättning av medborgarskapsprovet (kap.11)

SFS avstyrker att UHR ska ha det övergripande ansvaret för högskoleprovet och för att fatta beslut om resultatet på medborgarskapsprovet. Det främsta argumentet för detta är i likhet med Sveriges universitets- och högskoleförbunds (SUHF) remissvar på den

aktuella utredningen¹, att förslaget inte ligger i linje med UHR:s uppdrag och kompetensområde. Ett annat argument är att medborgarskapsprovet inte bör skiljas från frågor om medborgarskap och inom dessa områden har UHR ingen sakkunskap.

UHR har mycket riktigt erfarenhet av att ansvara för högskoleprovet, men högskoleprovet mäter helt andra kompetenser än vad som avses med medborgarskapsprovet. Likt UHR:s remissvar till den aktuella utredningen² påpekar, fungerar högskoleprovet som ett urvalsinstrument medan medborgarskapsprovet är ett kunskapsprov och därmed ett annat provformat. Dessutom är provet tänkt att hållas digitalt och med muntliga delar, vilket är erfarenheter som UHR saknar. För rättssäkerhetens skull är det viktigt att ett prov av sådan livsavgörande vikt som ett medborgarskapsprov innebär anordnas av en myndighet med rätt sakkunskaper och de erfarenheter som krävs av ett digitalt och muntligt prov.

UHR avstår i sitt remissyttrande till utredningen från att yttra sig mer precist över kostnaderna för detta, men tror sammantaget på högre kostnader än de beräknade. SFS noterar dock att UHR flera år i rad går med underskott för högskoleprovet och därmed redan har svårt att finansiera sin ordinarie verksamhet³. Om inte UHR fullfinansieras för sina utgifter och därtill får ett nytt, omfattande uppdrag som utredningen föreslår, befarar SFS att myndigheten får mycket svårt att fokusera på sitt kärnuppdrag som utbildningsmyndighet och dess grundläggande uppgifter.⁴

Lärosätena som genomförare av proven (kap. 12)

SFS avstyrker utredningens förslag att lärosätena ska genomföra medborgarskapsprovet. SFS noterar i avsnitt 12.1 att proven ska genomföras med regelbundenhet över året och enligt kap. 16.1.4. beräknas årligen 18 000 personer genomföra provdelen i svenska och 34 500 personer provdelen i samhällskunskap. SFS erfar dock att det redan idag är svårt för lärosätena att hitta lokaler för deltagare som skriver högskoleprovet. Den föreslagna uppgifter riskerar att sätta ytterligare press på lärosäten att hitta lämpliga lokaler som garanterar rättssäkerhet och kvalitet i genomförandet.

¹ SUHF:s remissyttrande till *Krav på kunskaper i svenska och samhällskunskap för svenskt medborgarskap (SOU 2021:2)*

² UHR:s remissyttrande till *Krav på kunskaper i svenska och samhällskunskap för svenskt medborgarskap (SOU 2021:2)*

³ UHR, *Fortsatt höga kostnader för högskoleprovet*, https://www.uhr.se/om-uhr/nyheter/2021/fortsatt-hoga-kostnader-for-hogskoleprovet/?utm_campaign=uhr-20210331-nyheter&utm_medium=email&utm_source=apsis, 2021.

⁴ Se Riksrevisionens rapport *Myndighetsreformen då UHR och UKÄ inrättades - intentioner och måluppfyllelse*, https://www.riksrevisionen.se/download/18.6d649238167c5bd51af1198/1545219655809/RiR_2018_35_ANPASSAD.pdf, s. 21, 2018.

SFS är även kritiska till utredningens syn på lärosätenas roll i samhället. Även här vill SFS hänvisa till SUHF:s yttrande i denna del⁵ som har att göra med hur den föreslagna uppgiften skulle inverka på lärosätenas trovärdighet och legitimitet. Även om merparten av lärosätena är statliga myndigheter, är de inte vilka myndigheter som helst. I lärosätenas kärnuppdrag ingår att bedriva forskning och utbildning på vetenskaplig eller konstnärlig grund och att samverka med det omgivande samhället och informera om sin verksamhet och forskningsresultat (Högskolelagen, 1 kap. 2 §).

Vidare anser SFS i likhet med SUHF att det är oförenligt med tidigare skrivelser om att frihet för universitet och högskolor bör vara normen och som senare betonats av Styr- och resursutredningens betänkande (SOU 2019:6) och i regeringens förslag om en lagfästning av den akademiska friheten (prop. 2020/21:60). Mot denna bakgrund är det mycket allvarligt att utredningen föreslår att lärosätena ska åläggas uppgifter som inte ingår i lärosätenas roll och kärnuppdrag.

SFS anser dock att lärosätena kan ha en roll i utformningen av frågorna till proven, så att de vilar på gedigen vetenskaplig grund. Då sådan kompetens ofta finns vid universitet och högskolor, så motsätter sig inte SFS att det blir aktuellt att samverka kring det vid ett införande av ett medborgarskapsprov.

Undantag för doktorander och forskare

SFS stödjer Karolinska institutets (KI) skrivelse till Utbildningsdepartementet den 9 mars 2021 gällande *En långsiktig hållbar migrationspolitik (SOU 2020:54)*, om nödvändigheten av ett undantag för doktorander och forskare kring att permanent uppehållstillstånd endast ska få beviljas om utlänningen bland annat uppfyller krav på kunskaper i svenska och samhällskunskap och kan försörja sig. I skrivelsen från KI framhölls att förslaget om medborgarskapsprov för forskare och doktorander motverkar regeringens intentioner som beskrivs i *Forskning, frihet, framtid - kunskap och innovation för Sverige (prop.2020/21:60)* vad gäller att “andelen utländska doktorander som stannar i Sverige bör öka. Det är viktigt att skapa förutsättningar för att både rekrytera och behålla den kompetens denna grupp besitter. Som en följd av regeringens proposition *Nya regler om uppehållstillstånd för forskning och studier inom högre utbildning (prop. 2019/20:9)* har från den 1 januari 2020 särskilda uppehållstillstånd införts för forskning, studier inom högre utbildning och praktik med anknytning till högre utbildning. Reformen syftar till att locka fler studenter, forskare och andra högkvalificerade personer till Sverige och underlätta för dem som har utbildats i landet att stanna kvar och arbeta här”⁶.

Likt KI beskriver har utbildning på forskarnivå inga krav på förkunskaper i svenska, där engelska är arbetsspråket i den internationella forskningsmiljön. Den kompetensförsörjning som forskare från hela världen bidrar med vid svenska lärosäten

⁵ SUHF:s remissyttrande till *Krav på kunskaper i svenska och samhällskunskap för svenskt medborgarskap*, s.3.

⁶ *Nya regler om uppehållstillstånd för forskning och studier inom högre utbildning (prop. 2019/20:9)*, s.123.

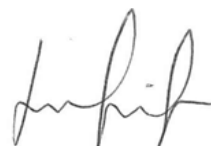
är viktig för vår konkurrenskraft. För att bibehålla den, behöver svenska lärosäten ha attraktiva anställningsvillkor och goda förutsättningar för individen att stanna i landet.

I nuläget kan en doktorand eller forskare kvalificera sig för permanent uppehållstillstånd i Sverige efter fyra år. Många doktorander och forskare vill lära sig svenska, men har svårt att få tid och möjlighet. Det är orimligt att ändra kraven med så kort varsel som den aktuella utredningen föreslår. Om den nya lagen träder i kraft den 20 juli 2021, riskerar många doktorander utvisningsbeslut efter sin disputation och Sverige tappar därmed värdefull kompetens. Dessutom är det sannolikt att Sverige även uppfattas som en mindre attraktiv forskningsnation för nya doktorander och forskare och att kompetenta doktorander och forskare därmed söker sig till andra länder i stället.

SFS yrkar därför som KI på att det i lagen bör finnas undantag, åtminstone initialt, från språkraven för doktorander och forskare vid ansökan om permanent uppehållstillstånd. Lärosätena behöver god framförhållning för att se till att dessa grupper får förutsättningar att uppfylla kraven.



Linn Svärd
Vice ordförande
070-545 70 45
linn.svard@sfs.se



Frida Sundqvist
Politisk sekreterare
073-679 98 60
frida.sundqvist@sfs.se